

Секція: СУЧАСНИЙ ДОСВІД ОЗЕЛЕНЕННЯ НАСЕЛЕНИХ МІСЦЬ, РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РЕСТАВРАЦІЇ САДОВО-ПАРКОВИХ ОБ'ЄКТІВ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ІСНУЮЧИХ ПРОБЛЕМ

УДК: 712. 253.002

РОГОВСЬКИЙ С.В.

ЖИХАРЄВА К.В.

Білоцерківський національний аграрний університет

АНАЛІЗ ДОСВІДУ РЕКОНСТРУКЦІЇ БУЛЬВАРІВ У м. БІЛА ЦЕРКВА

Проаналізовано і узагальнено досвід реконструкції бульварів на прикладі м. Біла Церква. Розкриті особливості підбору асортименту рослин та технологічні особливості посадки і догляду за деревами під час реконструкції. Підкреслена важливість використання якісних матеріалів для благоустрою та місцевого крупно мірного садивного матеріалу для реконструкції насаджень.

Ключові слова: бульвар, дерева, декоративність, кущі, клумба, насадження, публічний простір, реконструкція.

Бульвари, як вид зелених насаджень, виникли в XVIII ст. спочатку у Франції, а згодом і в інших країнах Європи. Зазвичай їх створювали на місці земляних укріплень по периметру міської фортеці, що також мали назву бульвар [3]. Після знесення цих фортифікаційних споруд, які втратили оборонне значення, прокладалися дрого вздовж яких висаджували широкі алеї дерев. На той час у містах через щільну забудову було мало зелених насаджень тому бульвари використовувалися для відпочинку та прогулянок міського населення і швидко набули популярності [6]. У зв'язку з бурхливим розвитком міст дуже швидко бульвари стали частиною середмістя, де прогулювалася місцева знать: буржуа, офіцери, дами, тобто бульвари стали популярним публічним місцем. На території бульварів встановлювали садові лави, газові, а згодом електричні ліхтарі, торгові кіоски, а для зручності фланерства на доріжках влаштовували покращене верхню покриття [3].

В кінці XIX століття, у зв'язку з розвитком транспорту, обабіч бульварів прокладали дороги, розділяючи таким чином зустрічні транспортні потоки. Озеленені алеї залишалися місцем активного публічного простору для фланерства, відпочинку і спілкування [8].

Розвиток містобудування в XX ст. сприяв поширенню бульварів як зелених коридорів у містах, що виконували важливі екологічні функції: зменшували рівень шуму, запиленості і загазованості повітря, а також забезпечували безпечний рух пішоходів вздовж транспортних магістралей. Роль бульварів як публічного місця поступово згасає. Проте «смерть бульварів», про яку заговорили в різних країнах, була викликана перш за все недостатнім їх ландшафтним облаштуванням та невідповідністю вимогам відвідувачів [1]. Нині назріла необхідність проведення реконструкції бульварів з урахуванням вимог сьогодення та перетворення їх у новий публічний простір. Особливо актуальним це завдання є в Україні, де за останні 20-30 років питання реконструкції зелених насаджень масового користування практично не вирішувалися [10].

Ми проаналізували та узагальнили досвід реконструкції бульварів у м. Біла Церква. Встановлено, що під час реконструкції міських бульварів важливо максимально зберегти існуючу деревну рослинність. Для цього до початку реконструкції була проведена інвентаризація існуючих насаджень, що дозволило встановити видовий склад дерев та кущів, їх кількість, вік, розміри, санітарний стан [11]. Маючи ці дані проєктувальники передбачили проведення ландшафтно реконструктивних рубок в ході яких були видалені сухостійні, сильно вражені омелою, заселені грибами трутовиками дерева, а також малоцінний самосів дерев та кущів. Під час проведення рубок видалялися не лише дерева, а і пеньки, що дозволила завчасно підготувати ділянки до підсадки дерев.

Приймаючи до будівельних робіт з благоустрою важливо розуміти, які елементи благоустрою ми хочемо мати на бульварі. Формування сучасного публічного простору

передбачає створення зручних умов для руху та тимчасового відпочинку і спілкування відвідувачів як у день, так і у вечірній час. Так на бульварі Олександрійський, який з'єднує центральну частину міста з дендропарком «Олександрія», що розташований на західній околиці міста, по центру бульвару проклали дві доріжки, одну для пішоходів, а другу для велосипедистів. Доріжки спорудили з ФЕМУ, причому колір плиток верхнього покриття для велосипедної і пішохідної доріжок різний. Між доріжками залишили вузьку плоску землю для квіткової клумби. Обабіч доріжок встановили сучасні садові лави, урни для сміття та електричні ліхтарі з сучасними економними лампами. На доріжках встановили кілька оригінальних артоб'єктів, що приваблюють увагу жителів міста.

Після завершення першого етапу реконструкції відвідуваність бульвару суттєво зросла: садові лави за гарної погоди зазвичай зайняті матусями з візочками, пенсіонерами, а у вечірні часи молодими людьми. Пішохідні та велосипедні прогулянки бульваром стали улюбленим щоденним заняттям для багатьох жителів прилеглих вулиць. Бульвар активно використовується для проїзду на велосипедах і сучасних електроскейтах і електроскутерах до дендропарку «Олександрія».

Проте реконструкція не обмежується лише будівництвом доріжок та становленням елементів благоустрою. Не менш важливим є реконструкція зелених насаджень. Складність виконання цього етапу обумовлена кількома причинами. Це вплив дерев, що залишились на бульварі після проведення реконструктивних рубок. Завдяки їх розростанню відновлення усіх дерев, що випали з насаджень часто не можливе і часто є недоцільним. Внаслідок розростання кореневої системи, а іноді і алелопатичного впливу дорослі дерева на стільки пригнічують висаджені екземпляри, що більшість із них гинуть на протязі кількох років після висадки. Такі види як клен гостролистий, гірकोкаштан звичайний мають поверхневу агресивну кореневу систему, а робінія псевдоакація після пошкодження коренів зазвичай утворює агресивну кореневу поросль з якою важко боротися. Переважно саме з цих видів сформовані внутрішні ряди бульвару Олександрійський. Що стосується зовнішніх рядів цього бульвару, які розташовані поруч з проїжджою частиною, то їх відновлення ускладнене вибором виключно пірамідальних форм, які б не заважали руху транспорту, а також складнощами росту і розвитку в умовах постійного шуму, запиленості, загазованості, періодичного впливу солі та інших реагентів. З насаджень сьогодні видалені пірамідальні тополі, що досягли свого критичного віку, частина дерев дуба звичайного ф. рівно верхівкової також загинула. Проте відновлення придорожніх насаджень бульвару, як особливо зріджені на певних ділянках є одним із головних завдань реконструкції.

Наступна проблема, це відсутність місцевого великомірного садивного матеріалу для поновлення насаджень. Ліквідація комунального розсадника (що характерно і для інших міст України) зумовило дефіцит крупномірних, недорогих, адаптованих до місцевих умов саджанців. Як наслідок, для відновлення рядів висаджують випадкові саджанці, що не мають розвиненої, відповідно підготовленої кореневої системи. Наприклад, на бульварі Олександрійський були висаджені майже 50 саджанців катальпи бігніонієподібної, з яких через два роки збереглося близько 10 екземплярів. Для відновлення внутрішніх, а особливо зовнішніх, придорожніх, рядів бульвару потрібен якісний великомірний садивний матеріал із закритою кореневою системою невибагливих автохтонних видів. Наприклад дуба звичайного 'Fastigiata', граба звичайного 'Fastigiata', тополі чорної 'Piramidalis' – для придорожніх насаджень бульвар, а для внутрішніх рядів клена гостролистого, липи широколистої, граба звичайного з високим штамбом. Нажаль таких рослин в місцевих розсадниках не має, а імпортований садивний матеріал коштує дорого, а приживається погано.

Важливо зауважити, що під час підбору асортименту зазвичай не враховують біологічні і екологічні особливості дерев, їх вітальність, довговічність, силу та швидкість росту, здатність витримувати конкуренцію з іншими видами, що ростуть поруч, а також переносити запиленість і загазованість повітря, інші несприятливі чинники міського середовища. Тому ретельний підбір асортименту рослин, то підготовка кореневої системи до пересадки є одними з найбільш важливих етапів в ході реконструкції насаджень.

Слід враховувати і зміну кліматичних умов. За останні 10-15 років зменшилась кількість опадів, вони випадають нерівномірно. Середня температура зросла на 1,5-1,8°C, збільшилась

ксерофізація клімату – засухи стали більш тривалими і інтенсивними. В цих умовах приживлення висаджених під час реконструкції саджанців стає справжньою проблемою. По суті без регулярного і кваліфікованого догляду висаджені рослини часто гинуть. Тому важливо правильно готувати та облаштовувати садивні ями, забезпечуючи умови для якісного зволоження корневих систем висаджених рослин на всю глибину, регулярно поливати висаджені рослини, закладати дренаж, забезпечувати умови для проникнення кисню до коренів. Сучасні технології садивних робіт дозволяють це зробити, але потребують певних витрат. Більше того, існуючий на даний момент арсенал регуляторів ризогенезу і росту, мінеральних та органічних добрив, біологічних препаратів (мікоризоутворювачів, азотфіксуючих бактерій тощо), а також засобів захисту від хвороб та шкідників дозволяє повністю нівелювати негативний вплив кліматичних і антропогенних чинників на висаджені рослини і забезпечити їх високу приживлюваність.

Актуальним завданням для бульвару, що розділяє транспортні потоки, як бульвар Олександрійський, є хоча б частковий захист внутрішнього середовища вздовж прогулянкової доріжки від шуму, пилу, вихлопних газів. Зріджені насадження після реконструкції цю функцію виконують погано, тому крім відновлення насаджень дерев вздовж проїзної частини варто спробувати на зріджених ділянках підсадити кущі, які б не лише виконували екологічну функцію захищаючи рекреантів від несприятливих антропогенних чинників, а і прикрашали б територію, забезпечуючи акцентність фітоценозу під час цвітіння чи восени на передодні листопаду. До видів, що успішно витримують конкуренцію коренів і крон належать піраканта шарлахова, сніжноглідник білий, магонія падуболиста, бруслина європейська, кизильник няньшанський, к. Дамера, жимолость Королькова і ж. татарська [7]. Такі кущові насадження особливо доречні в місцях доріжок, які пересікають бульвар, забезпечуючи перехід жителів з одного боку вулиці на інший, а також в транспортних розривах бульвару, де є можливість створити своєрідні узлісся.

На бульварі Олександрійський передбачене формування вузької клумби між велодоріжкою та пішохідною смугою руху. Поки що це завдання не вирішене і не лише через відсутність коштів. По-перше, ця смуга знаходиться в різних умовах освітлення, що унеможливує її однотипне озеленення на усій протяжності бульвару. По-друге, важко підібрати рослини, які б могли росли, не втрачаючи декоративності, в умовах обмеженого освітлення, періодичної нестачі вологи, та ущільнення ґрунту. І третьою умовою для цієї клумби є умова обмежених можливостей для догляду. Найбільш вдалим вирішенням для створення клумби, на нашу думку було б створення бордюрів із різних видів хости, які здатні рости в умовах недостатнього освітлення і зберігати високу декоративність весь вегетаційний період. Для посилення декоративності цих клумб рекомендуємо висадити по центру тюльпани, які відцвітатимуть ще до розпускання листя. Крім тюльпанів весняний аспект декоративності здатні забезпечити крокуси, гіацинти, нарциси. Втім важливо, щоб ці рослини не викопувало місцеве населення. Альтернативним варіантом для клумб можуть бути стрижені бордюри із самшиту вічнозеленого та магонії падуболистої, але для їх приживлення важливо забезпечити якісний догляд і своєчасне кваліфіковане підстригання кущів.

Таким чином, аналіз досвіду реконструкції бульварів у м. Біла Церква дає підстави виділити наступні закономірності:

1. Обов'язковою умовою для розробки проекту реконструкції є інвентаризація існуючих насаджень, наявних площинних споруд, МАФів та обладнання.
2. Проведення санітарних та ландшафтних рубок з видаленням сухостійних, всихаючих, хворих, сильно заселених омелою білою дерев та молодірного самосіву.
3. Використання якісних матеріалів і обладнання для будівництва, доріжок майданчиків, встановлення освітлення і бажано можливостей для організації автоматичного зрошення.
4. Формування сучасного публічного простору для різних груп населення, завдяки влаштуванню велосипедних доріжок, майданчиків із лавами для тимчасового відпочинку, встановлення оригінальних МАФів декоративного призначення.
5. Якісний професійний підбір асортименту рослин для реконструкції насаджень, організація його вирощування в місцевих розсадниках з формуванням компактною кореневою системою.

6. Обладнання садивних місць системами дренажу поливу, опорами для висаджених дерев.
7. Кваліфікований гарантований догляд за висадженими рослинами на протязі не менше ніж два роки з моменту висадки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Багина Е.Ю., Лейзерова А.В. Смерть бульвара. Проект Байкал. 2018. № 56. С. 86-90.
2. Бульвар на Валах: почему почти идеальный бульвар пуст. [электронный ресурс] <https://kievsitivityproject.lvjournal.com/>
3. Дежан Д. Как Париж стал Парижем. История создания самого притягательного города в мире. М.: Центрполиграф, 2015. 318 с.
4. ДБН Б.2.2-5:2011 Планування та забудова міст, селищ і функціональних територій. К.: Мінрегіон, 2012. 61 с.
5. ДБН-2.2-12:2018 Планування і забудова територій. К.: Мінрегіон, 2018. 179 с.
6. Лейзерова А.В. Багина Е.Ю., Булавина Л.В. Новая жизнь бульваров. Архитектон: известия вузов №2 (62), 2018. С. 58-72.
7. Каталог декоративных растений розсадняка Bruns Pflanzent 2017-2018 pp. 1150 с.
8. Лисина Е.И., Сродных Т.Б. Бульвары Екатеринбурга – прошлое, настоящее, будущее. Ландшафтная архитектура – традиции и перспективы: материалы I науч. конф., посвященной 10-летию кафедры ландшафтного строительства. Екатеринбург: УГЛТУ, 2012. С. 113-116.
9. Паченков, О. В. Публичное пространство города перед лицом вызовов современности: мобильность и «злоупотребление публичностью». Новое литературное обозрение. – 2012. – № 117. [электронный ресурс] URL: <http://www.nlobooks.ru/node/2638>.
10. Роговський С.В. Досвід створення і утримання зелених насаджень в містах Європи. Науковий вісник НУБіП. К., 2013. Вип. 187. ч. I. Сер. «Лісівництво та декор. садівництво». С. 126-135
11. Роговський С.В. Причини деградації багаторічних зелених насаджень та шляхи вирішення наявних проблем на прикладі м. Біла Церква. Науковий Вісник НЛТУ. 2014. Вип.24.4. С.130-130.

УДК 712.796.5(2).

VEREŠOVÁ MARTINA

Slovak University of Agriculture in Nitra, Slovakia

SEARCHING FOR NEW OPPORTUNITIES TO INCREASE THE SHARE OF GREENERY IN SELECTED PARTS OF THE CITY – CASE STUDY

The article explores research and design opportunities discovering the hidden potential of public spaces in the town Bošany. The aim of the research is to discover new sites with a potential to enhance the overall public space system of the town, for instance through creating new green spaces or improving urban environments and their impact on the quality of life through innovative design solutions. In this phase of processing, it is important to connect and define problem situations, formulate questions to which they will later try to find answers and solutions.

Key words: public open spaces, green spaces, landscape architecture.

The present time brings many changes to the original structure of the village, increase in traffic, parking, decrease in green space, lack of coziness and habitability. The ability to look for hidden potential and new impulses for change. Francis (2001) and Orsini (2012) highlight the case study methodology for landscape architecture as an effective way of sharing information. They consider design studios as generators of inspirations, which enable focusing on specific topics and creating high-quality design solutions for everyday public open spaces. Faragallah (2018) highlights interlinking economic, environmental, cultural and social dimensions of sustainability in open spaces, which have a crucial role in environmental design and urban development.

According to Carmona (2019), public spaces range from informal street corners up to large civic spaces and their complexes. Formal public spaces have played an important role as perceived centres of human settlements of all kinds and as a focal point of public life, activities and events. Less-formal public open spaces complement them to some extent as spaces for everyday relax, leisure and games, while providing a visual break in the urban environment.

Materials and methods. A village with 4300 inhabitants located 8 km northeast of Topoľčianky in the upper part of the Nitra loess hills, on the right-hand floodplain of the Nitra river near the confluence with the Bebrava river. S The village is located in the Trenčín region, in the district of